

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на ст. ик. ДОБРОМИР КИРИЛОВ КОСТОВ на тема “Другият като философско-богословски проблем” за присъждане на образователната и научна степен “Доктор”, професионално направление: 2.3. Философия; научна специалност: История на философията; Катедра “Философия” на Философски факултет, ЮЗУ “Неофит Рилски”

от доц. д-р ТАТЯНА ПЕТРОВА БАТУЛЕВА – секция “История на философските и научните идеи”, ИИОЗ, БАН

Дисертантът на самостоятелна подготовка ст. ик. Добромир Кирилов Костов (с научен ръководител професор д-р Валентин Канавров) е роден на 5 юни 1975 г. Завършил е “Богословския факултет” на СУ “Св. Климент Охридски” и е магистър по теология. В момента е ректор на Пловдивската духовна семинария “Св. св. Кирил и Методий”, като последователно е бил протосингел на Пловдивска митрополия и зам. ректор на семинарията.

Структуриран в четири глави (с предговор, увод и заключение), представеният от ст. ик. Добромир Костов труд има характера на задълбочен сравнителен анализ на философския и богословския проблем за Другия и другостта в старозаветната и православната традиции, открояващ някои негови съществени онтологични и етически акценти. Няма съмнение, че избраната от Добромир Костов и неговия научен ръководител проф. д-р Валентин Канавров тема е особено актуална и вписва изследването в проблематика, която има своето основополагащо място, както в историята на философските идеи, така и във водещите дебати в полето на съвременната философия. Мащабите на поставената цел (историко-философска реконструкция на проблематиката на Другия), прецизното боравене с понятийния апарат, избраната методика и точно формулираните обект и предмет на изследването, както и аргументираното обосноваване на неговите топологични граници (изключването на католицизма и протестантството) осигуряват продуктивността на обявените в предговора изследователски задачи.

В глава първа “Диалектическият път към Другия” идеята за Другия и другостта е разгледана в контекста на мястото на диалектиката в европейската философия. Обвързването с понятия като диалог, взаимност, близост и далечност, граници и трансгресия на граници дават основание тя да бъде осмислена като “типично диалектическа идея”. Тук акцентът е поставен върху Николай от Куза и диалектическия по съдържание отговор, който мислителят дава, превръщайки не-другото в подстъп към съзерцанието на Бога и Неговия дух и в основа на всяка истинна философия и теология.

Глава втора “Другият в Старозаветната традиция” е центрирана около “Аз-Ти”

философията на Мартин Бубер и Другия във философията на Еманюел Левинас. Аргументирано Добромир Костов очертава картината на аналозиите и различията между двамата мислители в отношението им към Другия и другостта. Както Бубер, така и Левинас споделят тезата, че началото на философията не е “*Cogito*”, а срещата с Другия, че заедността на връзката лице-в-лице не е онтологична, защото преди всяко знание, преди всяко понятие звучи повелята на съвестта. Но, ако Бубер акцентира върху *реципрочността*, Левинас залага именно на *липсата на реципрочност*. Неговата родена в пространството на непосредствената близост неочакваща отговор отговорност е несиметрична. Тя стои в основата на “битието-за-Другия”, на пълното хипостазиране на Аз-а в Другия (в този смисъл тук би било по-точно да се говори не за субституция “между Аз-а и Другия”, а на Аз-а в Другия). И това хипостазиране на преследвания от отговорността-обсесия Аз не води до заличаването му, а напротив, открива пространство отвъд смъртността, става път към едно уникално биване “другояче от битието”.

Друг акцент основателно е потърсен по линия на спецификата на срещата с Другия. Дисертантът подчертава, че Бубер извежда на преден план *диалога*, двупосочната (човек-Бог, Бог-човек) и трипосочната връзка (човек-човек посредством Бог, човек-Бог посредством съ-човека, Бог-човек посредством съ-човека). За разлика от Бубер Левинас изгражда своята етика на отговорността *отвъд* диалога (затова и срещата с Другия е призвана да остане и “раздяла”). Именно липсата на гаранции за възможен диалог придава специфична окраска на отговорността, прави я труден за поемане жест: да си спомним, че, по думите на Левинас, “безусловната отговорност предхожда диалога и размяната на въпроси и отговори”. Неслучайно мислителят отбелязва, че решението на юдео-християнския проблем следва да се търси отвъд мисловните конструкции и словоизлиянията, “защото понякога самото убеждаване означава насилие”.

Трета глава “Другият в нерелигиозния и атеистичния екзистенциализъм” е посветена на идеите на другостта на Жан-Пол Сартр. Тук, като се присъединяваме към изводите в посветения на Сартр параграф (свидетелстващи както за осведоменост, така и за собствена позиция), не може да не обележим, че би било добре, ако тя включваше и параграф за Албер Камю, на когото дисертантът се спира накратко в началото на главата и в автореферата. Затова препоръката ми е в бъдещи свои работи авторът да намери място и за представата на Камю за другия и чужденеца, като я обвърже с неговата идея за абсурда като противоречие: абсурдът не е нито в света, нито в другите, нито в аз-а, а в тяхното разминаване, във “взаимната им прегръдка”. Ако според Сартр “адът – това се другите”, за Камю абсурдът е в противоречието, в липсата на единство, в невъзможната хармония между два различни полюса. Подобен ракурс би предоставил допълнителен повод за аргументиране на

отстояваната от Добромир Костов теза за неправомерното редуциране на нерелигиозността до атеистичност. Това би бил продуктивен жест, защото у Камю нерелигиозността отвежда отвъд нихилизма, отвъд крайностите на “не” и “да”, отвъд “интелектуалния рационализъм” и “божествения рационализъм”, до “овладяната светлина” на една търсеца основания в човешкостта етика на отговорността.

Четвърта глава, тя включва два параграфа, има определено *приносен* характер. Посветеният на Йоан Зизиулас параграф е съдържателен анализ на отстояваните от гръцкия мислител принципи на типологията на другостта. Особено плодотворни са коментарите на аналогията и различията с Бубер, Сартр и Левинас, от една страна, и със Старозаветната традиция като цяло, от друга. В своето онтологично разбиране Йоан Зизиулас разглежда другостта като конститутивна и първична за битието; според него, в качеството си на индивидуален път към Бога, покаянието също тръгва от другостта, но води до единение с общността; именно оставането в Другостта (а не в тъждествеността) открива пространство за общение с Бога.

Вторият параграф “Житието като споделена любов към Д/другия” разглежда житието като историкофилософска стойност и обосновава неговата специфика като “парадоксална двупосочна среща на другостта”: божествено инспирирано, то в същото време е себеотдаване за Д/другия и любов към ближния. Проникновен анализ на православното схващане на Другия и другостта, този параграф обосновава тезата за житието като израз на самотрансцендирането на светците в една висша другост и встъпване в обожението, както и за свободата като утвърждаващо се чрез другостта тъждество на любовта.

Препоръки и бележки към дисертанта:

Не е добре главата да бъде съставена само от един параграф, още повече, че вложеното в нея съдържание е по-богато и би могло да бъде структурирано в повече параграфи.

При желание в бъдещи свои изследвания Добромир Костов би могъл да включи по-обстоятелен анализ на тезата на Левинас, че етиката е не само преди онтологията, но и преди всяка религиозна доктрина (според него отговорността създава нов тип религиозност, защото “да постъпваш съобразно библейския дух означава да действаш в съгласие с една етика, без да те е грижа за нейните доктринални предпоставки”). Това би насочило изследването в една по-различна посока, защото би разкрило спецификата на Левинасовата етика на отговорността отвъд обвързаността ѝ със Старозаветната традиция.

Заклучение: Опирайки се на основни опозиции между старозаветната и православната традиции, дисертацията на Добромир Костов представлява опит за единство на “вяра и рационално философско разглеждане”. Тя изгражда мост между духовен и светски, църковен и социален живот и би била полезно четиво за духовници, студенти и

семинаристи. Авторефератът отразява адекватно приносните моменти. Публикациите по темата са релевантни на отделни аспекти от темата на дисертацията и са доказателство за реална апробация и публичност на отстояваните от автора тези. Дисертационният труд свидетелства, че докторантът притежава теоретични знания и способност за самостоятелни научни изследвания. Като имам пред вид посочените качества на предложения труд и научните приноси, които се съдържат в него, убедено ще гласувам на Добромир Кирилов Костов да бъде присъдена образователната и научна степен “доктор по философия”.

19 април 2016

Доц. д-р Татяна Батулева